

תנועת הקיבוץ הדתי

כ"ט חשון, תשע"ב, 26.11.2011

גיליון מס' 285

פרשת תולדות

למשמעות ברכת הטל -

וַיִּתֶן-לָךְ הָאֱלֹהִים מִטַּל הַשָּׁמַיִם וּמִשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ וְרֵב דָּגַן וְתִירֵשׁ (בראשית כ"ז. כח)

מאת שמוליק דרורי, קיבוץ ראש צורים

בשליחות רעייתי חנה, מנהלת התחנה המטאורולוגית בראש צורים, יצאתי למדוד את הנתונים האקלימיים והתוודעתי להתאדות עצומה ומדאיגה בחודשי הקיץ. שאלתי את עצמי ומה עם הטל הלא נמדד? בכמה טל אנו מתברכים? מה הן המשמעויות שלו לעצם קיומנו הפיסי ואולי גם הרוחני?

והנה בפרשתנו, אולי במפתיע, הברכה הראשונה בה זוכה ישראל עדיין בשמו יַעֲקֹב, ובארצו, אינה למטר השמים אלא דווקא מִטַּל הַשָּׁמַיִם. מדוע? ר' יהודה קיל הסביר ב'דעת מקרא': לא אמר הָאֱלֹהִים יִתֶּן לָךְ, אלא וַיִּתֶּן-לָךְ הָאֱלֹהִים- על דרך תפילה ואיחול... מִטַּל הַשָּׁמַיִם – מכיון שעיקר ישיבתו של יַצְחָק באותה השעה היה בנגב, שגשמיו מועטים הם (גם בשנות ברכה), ורק טללים מרובים ממלאים שם את החסר במשקעים- נקט לשון טל. אם כן, מדוע אֲבָרְכֶם וַיַּצְחָק יושבי הנגב מעדיפים חפירת בארות מים, במקום להתבסס על ברכת הטל? ועוד, אחרי שמתברר ליַצְחָק שאת הברכה שיעד לעֲשׂוֹ, נתן יַעֲקֹב, הוא מאשררה: וַאֲבָרְכֶהוּ גַם בְּרוּךְ יִהְיֶה, ושב יַצְחָק ומברך את עֲשׂוֹ: הִנֵּה מִשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ יִהְיֶה מוֹשְׁבֶךָ וּמִטַּל הַשָּׁמַיִם מֵעַל:

מפירוש הרמב"ן (בראשית כז, כח) מתברר שיַצְחָק לא הוסיף ברכה על המצוי: מִטַּל הַשָּׁמַיִם - אין הברכה שיתן לו הָאֱלֹהִים מִטַּל הַשָּׁמַיִם, כי הטל ירד בכל מקום, ואלו אמר שיתן רבוי טל או שירד בעתו, כענין ונתתי גשמיכם בעתם (ויקרא כו ד), היתה ברכה. ומוסיף הרמב"ן: והנכון בעיני, כי מתת הָאֱלֹהִים תמיד הוא ואין לו הפסק לעולם, ולכן אמר וַיִּתֶּן-לָךְ הָאֱלֹהִים, כל ימך על אדמתך מִטַּל הַשָּׁמַיִם, ויתן לך משמני הארץ, כלומר השמנה בכל הארצות, כענין שכתוב (יחזקאל כ ו) צְבִי הִיא לְכָל הָאָרְצוֹת.

לרש"י הבנה אחרת (בראשית כז, כח): הָאֱלֹהִים – מהו הָאֱלֹהִים בדין, אם ראוי לך יִתֶּן-לָךְ, ואם לאו לא יִתֶּן-לָךְ. שניהם, רש"י והרמב"ן, מסכימים כנראה לגבי מתן הטל לעֲשׂוֹ (ואולי לשאר הנכרים בארץ), כפי שממשיך רש"י: אבל לעֲשׂוֹ אמר מִשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ יִהְיֶה מוֹשְׁבֶךָ, בין צדיק בין רשע יתן לך, וממנו למד שלמה כשעשה הבית וסידר תפלתו. ישראל שהוא בעל אמונה ומצדיק עליו את הדין לא יקרא עליך תגר, לפיכך: (מ"א ח לט) וְעֲשִׂיתָ וְנָתַתָּ לְאִישׁ כָּכָל דְּרָכָיו אֲשֶׁר תַּדְעַתָּ לַבְּבוֹ". אבל נכרי מחוסר אמונה, לפיכך אמר: (שם שם מג) וְאַתָּה תִּשְׁמַע הַשָּׁמַיִם וגו' וְעֲשִׂיתָ כָּכָל אֲשֶׁר יִקְרָא אֵלֶיךָ הַנִּזְכָּר".

אם כן, האם הטל הוא חוק פיזיקלי או ברכה מותנית, ומה בינו לבין הגשם? טליה הורוביץ מהשירות המטראולוגי משיבה: טל הן טיפות מים שמתהוות, נוצרות כתוצאה מתהליך פיזיקלי פשוט. הוא לא יורד כמו גשם, הוא מתהווה. הסבר – בכל יחידת נפח של אוויר ישנם אדי מים. יש כמות מקסימלית של מים שאותה יחידת אוויר יכולה להכיל בטמפרטורה מסוימת (ובלחץ אוויר מסוים). יחידת האוויר מתפשטת בחום ומתכווצת בקור, כשכמות אדי המים נשארת שווה. כשגוש האוויר מתקרר, הוא מתכווץ, נפחו קטן, עד שבטמפרטורה מסוימת הלחות תופסת 100% מנפח האוויר. טמפרטורה זו נקראת "נקודת הטל" ... מודדים את הטל על העצם הנמדד... מעריכים את הכמויות בין עשרות בודדות של מ"מ בשנה לעד 200 מ"מ באזורים הטלולים... ביניהם המדבר והנגב.

בסידורו מורה לנו הרמב"ם: בימות החמה אומר בברכה שניה רב להושיע מוריד הטל מכלכל חיים בחסד וכו', ומברך ברכה תשיעית בנוסח זה - ברכנו ה' א-להינו בכל מעשה ידינו וברך את שנתנו בטללי רצון ברכה ונדבה כשנים הטובות ברוך אתה ה' מברך השנים. כך אמנם נוהגים בני עדות המזרח.

פרופ' דב אשבל בספרו תורת האקלים, הביא נתונים לפיהם שטח העלווה של הצמחים מכפיל את כמויות הטל פי כמה וכמה לעומת שטח האדמה שתחתיה. עלה בדעתי לכן, שאפשר להבחין בשיתוף פעולה לתועלת הדדית בין הטל לבין הצומח.

יִצְחָק אַבִּינוּ, אוהבו הגדול של בנו עֶשׂוֹ, יַעֲקֹב לוֹ, לְדַעַת ר' יְהוּדָה קִיל, עֲצָה עַל דֶּרֶךְ הַרְמֵז – לְהַנִּיחַ אֶת אֲמֵנוֹת הַצִּיד (אִישׁ יִדַּע צִיד) וְלַהֲעֵשׂוֹת לְאִישׁ שְׂדֵה בִּלְבַד, שֶׁהָרִי זֶה זָקוֹק רַק לְמִשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ וְלִטַל הַשָּׁמַיִם. נִרְאֶה לָכֵן, שֶׁהַטַּל מִסְמַל לָנוּ שְׂאֵרֶץ יִשְׂרָאֵל, מִיִּשְׁבִּיָּה, עוֹבְדֵי אֲדַמְתָּהּ, בֵּין אִם בְּנֵי בְרִית אַבְרָהָם הֵם וּבֵין אִם בְּנֵי בְרִית נְחִי, עֲשׂוּיִים לְהַתְבַּרֵךְ בְּשִׁיתוּף פְּעוּלָה לְתוֹעֵלַת הַדְּדִית בֵּין הַטַּל לְצוּמַח, הָאָדָם וְהָאֲדָמָה. אֲנִי בְּנֵי יַעֲקֹב-יִשְׂרָאֵל, הַמְּחֻוּבָּים לַחַיִּי תוֹרָה מְלֵאִים בְּאַרְצֵנוּ, עֲשׂוּיִים לְהִיּוֹת רְאוּיִים לְבִרְכַת הַטַּל וְהַמָּטָר בְּעֵתָם וּלְבִרְכַת אַבְרָהָם.

שמוליק דרורי, בן קיבוץ סעד וחבר קיבוץ ראש צורים. נשוי לחנה ושניהם הורים לשבעה ונהנים מי"ד נכדים (כן ירבו). מנחה מלווה של תכנית לב"מ בבה"ס של יהודה ובנימין. מאמן אישי, חבר במזכירות הקבוץ, רכז מערכת ספר פרשות שבוע 'מראש צורים אראנו'. פעיל בעמותות: בסוד שיח, אלומה, להמשיך לחיות-ביחד, ובמתנ"ס גוש עציון.

אפשר לקבל את דף פרשת השבוע של הקיבוץ הדתי בדואר אלקטרוני או לראות אותו באינטרנט באתר של תנועת הקיבוץ הדתי בכתובת: www.kdati.org.il/parashat/hashavua.htm

כדי לקבל את הדף כל שבוע בדואר אלקטרוני, יש לשלוח הודעה אל: webmaster@kdati.org.il ולרשום subscribe בשורת הנושא. כדי להפסיק, יש לכתוב unsubscribe בשורת הנושא.

תגובות למאמרים וכן הצעות לכתוב מאמרים, יש לשלוח אל: amudim@kdati.org.il

אתר האינטרנט של הקיבוץ הדתי: www.kdati.org.il